

גם כשאדם נמצא במצב שנראה לו חושך ורע, ידע נאמנה שדוקא אז הקב"ה נמצא אתו באהבה אין סופית!!!

וכמו שביארו בספה"ק כל עניין החלום, שלכאורה צריך ביאור לשם מה הראה לו הקב"ה באותו חזיון ומראית הנבואה את הסולם שמלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, והלא עיקר תכלית הנבואה נודעה עבור מה שאמר לו הקב"ה (שם יג-טו) וְהָנָה ה' נָצַב עָלָיו וּגו' הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לָךְ אֲתִנַּנָּה וּלְזָרְעָךְ, וְהָנָה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרֵתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֶךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ, וּמֵה צוּר יֵשׁ לְהִקְדִּים לּוֹ מֵרֵאִית הַסּוּלָם, וּמֵה עֲנִיִּינוּ לְהַמְשִׁיךְ הַגִּילּוֹי הַהוּא, וְהֵאֲרִיכּוּ בִּזְה מִפְּרֵשֵׁי הַתּוֹרָה בְּדַרְכֵּי הַרְבֵּה.

ונתבאר בספה"ק, דהנה איתא **במדרש** (בר"ר סח, י) על הפסוק וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם, ביקש לעבור, נעשה העולם כולו כמין כותל לפניו. ומשמעות הדברים, כי יעקב אבינו בצאתו לחרן, עמד באותה שעה במצב של מאין יבוא עזרי, כשהוצרך לעזוב את ארץ מולדתו, שם עלה ונתעלה בקדושה ובטהרה בבית יצחק אביו ובאהלי שם ועבר, ועתה הוא מוכרח לברוח מאימת עשו אחיו הרשע שמבקש להרגו, ולכן הוא הולך לבית לבן הרשע, וכמו שנרמז בשם חרן, שהוא חרונו של עולם (עי' בר"ר סח י"ג, וברש"י לעיל יא, לב), והרגיש כאילו כל העולם עומד בפניו כמין כותל, כמו שאומר, שאינו יכול ללכת, כי בכל מקום שרק פונה, יש כותל המעכבו מלהמשיך בדרכו.

וכדי לחזק את לבבו, נגלה אליו הקב"ה בחלום הלילה, והראה לו את הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, וכמו שפירש רש"י, עולים תחילה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו. נמצא שבאותו הזמן היה יעקב לבדו בלי שמירת המלאכים, כי מלאכי ארץ ישראל כבר עלו לשמים, ואילו מלאכי חוץ לארץ עדיין לא ירדו.

מה כתיב מיד וְהָנָה ה' נָצַב עָלָיו, ופירש רש"י, לשומרו, כי זאת בא הקב"ה להראות לו, דייקא בזמן בו נראה לך שהינך עוזב ובודד, אין מי שיגן עליך, ואדרבה בשעה קשה זו הקב"ה בכבודו ובעצמו שומר עליו, וקרוב אליו הרבה יותר מבשאר עיתים וזמנים, וממילא אל תירא ואל תחת בשעה שכל העולם כולו לפניך כמין כותל, ואל תאמר בלבבך מֵאֵין יָבֹא עֲזָרִי, כי אדרבה, עזרך מאת ה' עושה שמים וארץ, והשי"ת מגין עליך עתה ביתר שאת וביתר עוז.

« מה פשר כיבוי האור בבית המלך? »

והן הן הדברים דאיתא עוד **במדרש** (בר"ר סח, י), על מה שנאמר כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ, "רבנן אמרי כיבה השמש, מלמד שהשקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה, בשביל לדבר עם יעקב אבינו בצנעה. משל לאוהבו של מלך, שבא אצלו לפרקים, אמר המלך, כבו את הנרות, כבו את הפנסין, שאני מבקש לדבר עם אוהבי בצנעה. כך השקיע הקב"ה גלגל חמה שלא בעונתה, בשביל לדבר עם יעקב בצנעה".

פירוש, שאם נראה לאדם ששקעה לו השמש שלא בעונתה, והקב"ה מכבה את אור השמש ומחשיך את כל העולם סביבו, דייקא אז יתחזק

« וכי יעקב אבינו לא ידע ח"ו שהקב"ה נמצא בכל מקום ומקום! »

כתיב בפרשה (כח, י-טו) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר שְׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָּא הַשָּׁמֶשׁ וּגו', וַיַּחֲלֵם וְהָנָה סֶלֶם מִצָּב אֶרְצָה וְרָאִשׁוּ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהָנָה מִלְּאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ, וְהָנָה ה' נָצַב עָלָיו וַיֹּאמֶר וּגו' וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֵן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי.

בספה"ק מגלה עמוקות הקשה, מה פשר הדברים שאמר וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי, וכי היה הוא אמינא ליעקב אבינו שהקב"ה אינו נמצא שם ח"ו, והלא מלוא כל הארץ כבודו, ואין שום ספק שהוא נמצא בכל מקום ומקום וגם במקום הזה.

ומבאר באופן נורא, כי הנה כבר אמרו חז"ל (בר"ר סח, ב) שבשעה שהלך יעקב חרנה, בא אליפז בן עשו הרשע ולקח את כל אשר לו, ולא נשאר לו מאומה, וחשב יעקב על מצבו, היאך ירד בבת אחת מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, הנה מקודם היה עשיר וברגע אחד נעשה עני מרוד, ונתקיים בו מאמר הכתוב (דניאל ב, כט) וְעִיּוֹנָךְ עַל מִשְׁכַּבְךָ סֵלֶקוּ, ופירש רש"י 'מה שהיית מהרהר ביום על משכבך עליו'.

והראו לו מן השמים בחלום הלילה את הסולם, וכדאיתא **במדרש** (שם ד) הקב"ה יושב ועושה סולמות, משפיל לזה ומרים לזה, ומוריד לזה ומעלה לזה, ורמז לדבר כי סל"ם בגימטריא ענ"י, והוא מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, להורות שהקב"ה מרים לזה, אף אם עתה הוא מוצב ארצה, בעירום ובחוסר כל, אך למחר ראשו מגיע השמימה.

והתבונן יעקב, וראה החילוק וההפרש בין עני לעשיר, כי כאשר העשיר מתפלל נצרך הוא למלאכי השרת שיעלו את תפילתו לפני אדון כל, וזהו שנאמר וְהָנָה מִלְּאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים, אכן העני אינו נצרך למלאכי השרת כלל, אלא וְהָנָה ה' נָצַב עָלָיו, וכדכתיב (תהילים סט, לד) כִּי שָׁמַע אֶל אֲבִיּוֹנִים ה', שהקב"ה בכבודו ובעצמו הוא שניצב ליד העני לשמוע את תפילתו.

וממשיך המגלה עמוקות בזה"ל: "וכשראה מעלות העני, כי יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיּוֹן (תהילים קט, לא), אמר, אכן יש ה' במקום הזה, שכל כך מעלה גדולה יש לעני שלעולם ה' עמו, מאנין תבירין דמלאכא (-וכוונתו להא דאיתא **במדרש** (ויק"ר ז ב), אמר רבי אלכסנדר, ההדיט הזה אם משתמש בכלים שבורים גנאי הוא לו, אבל הקב"ה, כלי תשמישו שבורים, שנאמר (תהילים לד, יט) קְרוֹב ה' לְנִשְׁבָּרֵי לֵב), וכמו שאמר הנה אנכי עמך עם העני עמך, לזה אמר אֲכֵן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה (-שהשי"ת נמצא עמו דייקא מחמת עניותו), וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי כל כך מעלה לעני בעוה"ז לפני המקום", עכל"ק.

« מי שומר על יעקב בין עליית וירידת המשמרות של המלאכים! »

ובאמת אין הכוונה דייקא לעני בממון, אלא כך הדברים אמורים לגבי כל מי שנמצא בצר ובמצוק, ונפשו שבור עליו, שקרוב ה' לנשברי לב, וה' עמו בקרבה רבה ויתירה מתוך אהבה עזה וחמלה גדולה.

« איך אפשר להתחזק בעת החושך? »

כתיב (מא, א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פ"ט א) סמך לו את הכתוב (איוב כח, ג) קֵץ שָׁם לַחֲשָׁךְ, זמן נתן לעולם כמה שנים יעשה באפילה, ומה טעם קץ שם לחושך, שכל זמן שיצר הרע בעולם, אופל וצלמות בעולם. דבר אחר, קֵץ שָׁם לַחֲשָׁךְ, זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ, חלם פרעה חלום.

ומפרש ביפה תואר, שהיה קשה למדרש, שבכל מקום שכתוב מקץ, רצה לומר שהיה זמן קצוב מראש, וכאן הרי לא נזכר מקודם שיוסף נאסר לזמן מסויים, וא"כ למה כתוב מקץ, והול"ל ויהי אחרי שנתיים, או ויהי בסוף שנתיים. וע"ז מתרץ המדרש, שזמן נתן ליוסף מתחילה כמה שנים יהיה במאסר, ולכן כתוב מקץ, וכן קץ שם לחושך, שמתחילה היה קצוב כמה שנים יהיה העולם באפילת היצר הרע עד שיגיע זמן הגאולה ויעקר היצה"ר מן העולם.

עוד איתא במדרש תנחומא (פרשת מקץ סוף אות א) כל דבר ודבר

שיוצא מפי הקב"ה, בקצבה הוא נותן, לְחִמָּה נתן קץ, שנאמר מִקְצָה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאוֹ (תהילים יט, ז). נתן לשמים קץ שנאמר וּלְמִקְצָה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם (דברים לב, ד). לארץ נתן קץ, שנאמר בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ (ישעיה מ, כח) ליציאת מצרים נתן קץ שנאמר וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה (שמות יב, מא) לחושך נתן קץ, שנאמר קֵץ שָׁם לַחֲשָׁךְ וּלְכָל תְּכָלִית הוּא חוֹקֵר (איוב כח, ג). ואף כשנחשב יוסף, קץ שם לו שנאמר וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, עכ"ל המדרש.

יש לחשוב תמיד שיש קץ לחושך, יש קץ לכל אדם, הן לרשעים שהשעה משחקת להם ומצליחים בעסקיהם ועניניהם, שבסופו של דבר יעזבו את הכל, וילכו מן העולם הזה ריקים מכל הכסף והתאוות אשר אספו ועשו בעולם הזה, ויקבלו את הדין המגיע להם על עוונותיהם. וזאת התשובה, מדוע יש רשעים שיש להם עושר והצלחה וכדומה, כי לפעמים יעשו איזה דבר טוב, ולכן הקב"ה משלם להם השכר המועט בעולם הזה בשביל להאבידם לעתיד לבא, וכמו שכתוב בספר דברים (י, י) וּמִשְׁלֵם לְשֹׁנְאָיו אֶל פְּנֵי הַלְּאָבִידֹו וגו'.

ובספר בית הלוי ביאר את דברי המדרש הנ"ל, שלכל דבר בעולם יש סיבה ומסובב, והביא משל לאחד שקנה סחורה והרויח סך גדול בזה, ולפי השכל האנושי קניית הסחורה היה הסיבה שנסתבב מזה שירויח סך הממון, אבל באמת הוא טעות שלא הסיבה גרמה לו הרוח, רק מן השמים נגזר עליו שירויח, וע"כ נסתבב שיקנה סחורה זו, נמצא הרויח הוא הסיבה, וקניית הסחורה הוא המסתבב כדי שעל

ידה יהיה התכלית הנרצה.

וכן כאן, השכל אומר שבגלל החלום של פרעה הוא הסיבה שיצא יוסף מבית האסורים, ובאמת אינו כן שכיון שהגיע הזמן ליוסף שיצא מבית האסורים נסתבב שחלם פרעה חלום, וז"ש ויהי מקץ שנשלם זמן של יוסף ופרעה חלם שזה סיבה שחלם פרעה, וז"ש המדרש קץ שם לחושך וכיון שהגיע הקץ מיד ופרעה חלם.

ומדבריו אנו למדים איך הכל מסובב ומסודר מן השמים, ומה שנעשה לאדם אינו במקרה שקרה לו, אלא שרק מן השמים רצו ובזה סיבבו, ואדם שיחשוב כן יתחזק בבטחון בהש"ת, כיון שיחשוב כי הכל נעשה מן השמים לטובתו, וממילא כשאדם נמצא בתוך החושך ידע בבירור שיש זמן גבול כמה זמן יהיה החושך זה כמו שקיעת החמה זה הולך רק לאיזה זמן ואחר חזור השמש, כמו גבי האדם שעובר החושך זה רק לזמן קצוב, ואחר כך יהיה אור.

באמונתו מתוך ידיעה ברורה, שאדרבה, אין כאן לא חושך ולא הסתרה, כי אם הארה והתקרבת, שהקב"ה מבקש לדבר עמו בצינעה, ודייקא בזמן זה משפיע עליו כל טוב. ואם נדמה לו כי הקב"ה רחוק ממנו ח"ו, הרי האמת היא כי מרחוק ה' נִרְאָה לִי (ירמיה לא, ב), שכגודל הריחוק המדומה, כך ה' נראה לי ומתקרב אלי ביותר מתוך רחמים רבים.

כמו שאיתא בספה"ק **באר מים חיים** (בפרשתן), וז"ל: "זאת תורת העני המדוכא, או בעל יסורין אחרים להשיב נפשו, בזכרו כי הנה ה' אתו, כמאמר הכתוב (ישעיה נז, טו) וְאֵת דִּכָּא, ואמרו חז"ל (סוטה ה). אני את דכא, שהקב"ה מרכין שכינתו ונאמר עֲמוּ אֲנֹכִי בְצָרָה, וכיון שהקב"ה אתו, מה חסר לו, הרי הכל אתו, וזאת תהיה נחמתו בעניו, כי הרי מי שהכל בידו הוא אתו, ומה לו יותר בעולם הזה או בעולם הבא אם הוא זוכה להשראת שמו יתברך אצלו וכו'. לזה אחר שאמר לו הקב"ה ליעקב וַיְהִי זֶרְעֶךָ פְּעֹפֶר הָאָרֶץ (כח, יד), כאמור שיפלו עד לעפר, ופן יפול לב יעקב בזכרו בנפילת בניו עד עפר הארץ, על כן פייסו ואמר ליה וַהֲנָה אֲנֹכִי עִמָּךְ (שם טו), עמו אנכי בצרה, אני את דכא, וזה יהיה נִיחומם, ונחמתים ושמחתים בשעשוע בוראם", עכ"ל.

וזה ממש מה שכתב **הבעל הטורים** על פסוק סֶלָם מָצָב אֲרָצָה וְרֹאשׁוֹ מִגֵּיעַ הַשָּׁמַיְמָה, וז"ל: "רמז למי שמושלך לארץ לפי שעה, יעלה השמימה.

עד"ז כתב **האברבנאל** דברים נפלאים, לבאר הטעם מדוע לאה לא הודאתה בלידת בניה הראשונים, רק אחרי לידת יהודה, וז"ל: "שהיתה כוונתה, שהבנים הראשונים ידעה סיבת לידתם שהיה ממשפטי הש"ת ורחמיו על כל מעשיו, כי כן דרכו לרחם על העגומים", עכ"ל, והיינו שכביכול מן הדין בנים הללו שלהם.

עוד נביא מה שפירש הרה"ק **רבי לייבל אייגער זי"ע** (תורת אמת ד"ה ויפגע) שהנה חז"ל דרשו (סנהדרין צה:) מה שנאמר וַיִּפְגַּע 'אין פגיעה אלא תפילה', ולפי"ז יתפרש אומרו 'במקום', שהכוונה היא על המקום ב"ה, כלומר שפגע והדביק עצמו אל הקב"ה, כמי שאומר אינו זו מהמקום ב"ה עד שישלח לי עזרו מקודש. שמא תאמר מנין היה ליעקב כח להפציר ולבקש באופן כזה, על כך נאמר כִּי בָא הַשָּׁמַשׁ, וכלשון קדשו:

"היינו, כי ידע שבאמת כל החשכות שעובר עליו בגלות חרון, הוא רק לפי שעה, והישועה מוכנת ועומדת להתגלות, ורק לעת עתה הוא בהסתר טמיר ונעלם, כמו שקיעת השמש, אשר אף שלעין הרואה נדמה כאלו אין עוד שמש בעולם, ובאמת רק הלכה לה מכאן לפי שעה, ומוכנת ועומדת לחדש אורה כבראשונה ובאור הבוקר תזרח השמש, כן הבין יעקב אבינו ע"ה שההסתר הוא רק לפי שעה כמו ביאת השמש, ולזה יפגע במקום", עכ"ל.

וזהו ענין שיעקב תיקן 'תפילת ערבית' לדורות, לכל מי ששרוי בחושך ובבחי' לילה, שידע שאין שום יאוש בעולם ח"ו, ואף בעת שנדמה כי ערבית וחשכות הוא ח"ו, הוא רק הסתר לפי שעה, כמו הערבית ממש, שאינו רק לפי שעה, והשמש מוכנת ועומדת להאיר את היום, כן הישועה מוכנת ועומדת.

ועל כן אמרו חז"ל (ברכות ד:) 'איזה בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית', ונרמז בזה למי ששקעה עליו חמה שלא בעונתה ל"ע, ובטרם ניגש להתפלל ערבית, הרי הוא סומך גאולה לתפילה, ר"ל שמקדים את האמונה הטהורה שהגאולה מוכנת ועומדת, וחשכות הגלות הוא רק לפי שעה עד עת קץ, הרי מובטח לו שהוא בן עולם הבא, היינו שהגאולה קרובה לבא.